

Издаван Недјељом.

Цијена:  
За ПРВУ ГОРУ и АУ-  
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-  
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)  
на годину 6 ф., на по год.  
3 ф., на четврт године 1 ф.  
и 50 новчића.  
За све остале земље у  
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на  
годину 20 франака, на по  
године 10 франака, на чет-  
врт године 5 франака.

# ГЛАС ЦРНОГОРЦА

## ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у  
платеним писмима непо-  
средно администрацији „Гл.  
Црногорац“ на Цетиње, а  
може се и картом упу-  
тницом на пошту у Ботор.  
Дописа пиљу се уредниш-  
тву. Рукописи се невраћају.

За огласе плаћа се од  
реда 5 новч. За огласе веће  
и на дуже вријеме мање.

### ЦЕТИЊЕ, 3. Септембра.

Још једнако, премда с много мањом жестином и с много мање поуздања, трају узнемирујући гласови, који су се ето већ од неколико недјеља просули по јевропској штампи, као да би мир Јевропе висео о концу и као да бисмо стојали на прагу огромнијех ратова, који би у крајњим посљедицама својим радикално измијенили карту Јевропе.

До душе, ако ће се сваки појав у дипломатском свијету, свако мало јаче зврктање макине дипломатске на зло тумачити, онда доиста не бисмо данас били у великој оскудици на догађајима, појавима и знацима, који су подобни да даду довољно хране и најпрвем злослуђењу.

Ратови на перу обично су претходили ратовима који се воде врућим и хладним гвожђем. А ратова на перу имамо данас изобила. Воде се на све стране, највише пак између Њемачке и Францеске, те по томе могло би се судити, да ће ту прво пући.

Исто тако и дипломатскијех састанака имамо ове године више по обично, а највише у средини Јевропе, у оној сфери којом држа Бисмарк и која се свом снагом труди да привуче к себи што више планета и трабаната. Осим толикијех састанака између владалаца и њихових првих државника, које овога лета видјесмо на окупу у тој сфери, ево данас видимо чак и краља шпанолског, који се из своје забитне даљине потрудио да походи средњу Јевропу и да се некако нађе у концерту средњејевропскијех сила.

Ко хоће да зло слути, тај би у свему томе могао наћи довољно повода за своје прво расположење.

Али за што вазда да се зло слути? Није ли и до сад толико пута бивало новинарскијех ратова, без да је икога глава заболела, без да је икакве штете било, осим што се потрошило мало више карте и црипа? Није су ли се и до сада више пута састајали владаоци и њихови први државници, без да су иза тога морали шљедовати крвави ратови? За што се не би један пут вјеровало ономе, чему нас толико увјеравају баш сами државници онијех сила, који се толико састају и тим састанцима својим давају повода узнемирењу — за што да им се не вјерује, кад нам сваки час кажу, да је све настојање њихово само на утврђење мира управљено?

Ако је Бисмарку пошло за руком да придобије за савез с Њемачком све оне силе чији су се владаоци или државници овога лета нашли на састанку и виђењу у средњој Јевропи, онда би он доиста био највећи миротворац, јер онда не би остајало н'ако да још Русија и Францеска уђу у тај савез, па да се онда све државе јевропске нађу у једноме колу и да буде оншта јевропска алијанција.

То би било још најпаметније за Бисмарка, што би се могло урадити, јер тада би мир, т. ј. његов мир био баш потпуно осигуран.

Али од тога је још подалеко. На политичном небу Јевропе има још звијезда стајањих, фиксних, које се не крећу са свога мјеста, које не узимају на себе трабанатску улогу, које сијају својом свјетлошћу, а не узамљују је од другјих сунаца. Ове звијезде, ове државе имају своје сопствене путове, с којих се не скрећу и којије-ма мирно ходе, крај свег узнемирења око себе.

Такве звијезде на политичком небу представљају данас оне државе првога реда у Јевропи, које мирно стоје на страни и равнодушно пуштају да се извршује украј њих цијело мување и кретање осталијех.

Ако се хоће да тражи гаранција за мир у Јевропи, онда ће се доиста највише наћи у држању тих сила. Вјеровало се или не вјеровало мирољубивим увјеравањима средњејевропских сила, све њихово кретање не може имати праве опасности за мир све дотле, докле је у онијех држава, које су искључене из круга средњејевропских сила, држање мирно и равнодушно.

То ваља да уоче сви, који су у страху за мир, на ће их онда тај страх проћи.

Септембар је настао, школска година почиње.

И у Црној Гори отварају се на све стране школска врата, да омладина на њих уљеже у храмове и светилишта науке, да се преда цијелом једном годишњем раду и труду око свога духовнога напретка.

Прије но што смо отворили та врата, јесмо ли загледали како је унутра? Јесмо ли се у свему спремили за идућу школску годину? Јесмо ли набавили све што јој је од потребе, да нам рад школски буде успјешан и да на крају године пожњемо жетву обиљну? Како стојимо с наставницима, са школским зградама, с наставним материјалом и планом?

То су све питања, с којима ваља да смо на чисто, прије но што узмемо у руке кључ да обравимо врата на школама и да пустимо дјецу унутра, да се уче у идућој школској години.

Ми смо већ више пута на овоме мјесту говорили о школи и школској настави. Наши погледи у томе довољно су познати, а ми се не пазимо ни најмање побуђени да их мијењамо јер нас још нико није убједио да смо на кривом путу.

Као вазда „тако и данас велику цијену полагамо на *праву* и *корисну* школску наставу. Не само оно чељаде, које ту наставу ужива у школи, него и цијела држава, цијели народ имају велике добити од ње, јер школска настава шири општу просвјету, а овом се умножава сума умне снаге, која је данас једна од најмоћнијих полуга свеколиког напретка државе и народа.

За то се данас с пуним правом тражи од државе, да она узме школу под своје окриље и на своја плећа, да она школу потпомаже и издржава, да она води бригу о њеном опстанку и напретку, јер поједини човјек нит је доспιο за то, нити има за то довољнијех средстава на расположењу, нити може имати онолико разумјевања за све што школи треба, колико га могу имати позвани и надлежни органи државе.

То је тако у свјема државама, па и у најпросвјетљенијим и најмогућнијим. А кад је тако у тијема државама, гдје су толики богати приватни људи, гдје постоје толика просвјетна друштва и силни школски фондови, да како тек мора бити у нас, гдје од свега тога ништа нема?

Као у свему осталом, тако и у томе, држава мора у нас све и сва да чини. Она нам мора школе издржавати, школска здања градити, наставнике способне набављати и плаћати,

снабђевати школе потребним училима, па и самијема сиромашним ученицима — а таковијех је у нас велика већина — школске књиге бесплатно давати.

То је наша држава дужна чинити, јер то чини себи самој и своје народу, то улаже у будућност своју, у напредак свога потомства које ће јој стотруко враћати добит на њене улоге.

Али кад је то дужна чинити наша држава, односно влада наша, онда она с друге стране има право тражити, да школска настава буде *права* и *корисна*, т. ј. да буде таква како ће од ње држава и народ осјетити благодети.

Сад је питање: која је то *права* и *корисна* настава?

На ово питање није тако ласно одговорити, као што га је ласно положити. Има школскијех људи, који на ово питање хоће *апсолутно* да одговоре, те полазећи са тог свога апсолутног гледишта хоће да поставе за школску наставу правила, која би имала важити за сва времена и све државе и народе. Оставајући стручњима људма да то питање научно расправе и ово гледиште с научне стране опијене, ми ћемо се усудити да примјетимо, како нам се чини, да би, с гледишта практичне користи, погрјешно било, кад се не би на уму имало, да питање о *правој* и *корисној* школској настави има и своју релативну страну. Јест истина, да ће, бар у дачашњем вијеку, за основну наставу свијех народа и држава остати правило: да дјеца треба да науче читати, писати и рачунати; али осим тога, кад се цијела основна настава узме на ум, мора се признати да она и. пр. не може бити у Црногораца онака каква је у Инглеза и обратно.

То наводимо тога ради, што налазимо да ће *права* и *корисна* школска настава бити у нас само онда, кад се што више прилагоди данашњијема приликама нашега народа и наше државе, а не кад се просто копира са школске наставе високо образованих и у са свијем другим приликама живијех народа.

Задатак и простор овога листа не допушта нам да дубље улазимо у ову ствар. Ми је само напомињемо, а позвани и надлежни у нашој држави органи умјеће је прихватити и како ваља расправити.

Ако смо добро извијештени, већ је у том погледу рађено у течају прошле недјеље са надлежне стране. Држање су сједнице, у којима је наставни план нашијех основнијех школа савјесном испиту и претресу подвргнут, те је из њега истиснуто доста којешита, што није подесно за наше прилике и за нашу земљу, и што се може сматрати само као „велеучени баласт“ којим се обично парада прави на школским испитима, а који ничему не служи, јер нит су га дјеца кадра разумјети, нит им може остати у глави кад га просто на намет науче, нит им може што користити у доцнијем животу њихову.

Ако се на мјесто тога избаченога дода понешто у наставни план, што одговара потребама Црне Горе и практичном животу нашега народа, ако се састара за набавку што способнијих наставних снага без којих се и при најбољем наставном плану нешта изградити, онда можемо бити пуно задовољни с преустројством основне школске наставе, која

је ове године изведена и која ће наступајуће школске године ступити у живот.

У то име нек је сретна нова школска година!

### Спута Њ. Височанства Књаза.

Јавили смо у потоњем броју овога листа, како је Његово Височанство Књаз, по нарочито израженој жељи Његовога Величанства Султана, одложио свој полазак из Цариграда за неколико дана.

Сада ћемо по истим листовима цариградским да извијестимо читаоце своје, како је Књаз то вријеме провео у Цариграду.

О томе пише „Истерн Експрес“ овако:

Цариград, 15. Августа. Његово Величанство Султан изразио је жељу да Књаз Никола остане у Цариграду до послје идућег уторника, када ће бити седмогодишња слава, од како је Њ. В. Султан био на пријестолу. Као што смо већ јавили, тај исти дан даваће госпођа Уиндхем бал у посланству инглеском у Терапији.

Ево како листови грчки причају о дочеку Књаза Црногорског у патријаршији грчкој. Књаз је тамо стигао око три уре по подне на дворским кочијама са једним дијелом своје свите а праћен главним ађутантом Њ. В. Султана, Нуерет-пашом, ађутантима Ахмет-пашом и Исмаил-бегом, као и управитељем царске палате. На великој канији од дворшита патријаршије дочекали су га велики намјесник и капућехаја патријархов, у свечаном округу, и довели су га до црквенијех врата, гдје га је чекао патријарх обучен у одежде патријаршке а окружен члановима светога Синода, такође у одеждама црквенијема и са декорацијама, исто тако и велики Логотет патријаршије Ставраки-беј Аристархи, и свјетовни чланови патријаршкога вијећа, Д. Јенидуња ефенди и Пасвал ефенди. Приступајући патријарху Књаз скине капу, прекрсти се и пољуби пружени му крст, а за тијем Његову Светост у руку. Патријарх поздрави Књаза бесједом на грчком језику, у којој рече, како се мајка црква много радује, што у своје стародавном светилишту и матици православља види једнога од својијех побожнијех синова, Његово Височанство Књаза Црногорскога, коме жели сваку срећу и напредак. Ову бесједу одмах преведе пред Књазом на францески језик велики Логотет. Књаза за тијем уведу унутра у цркву, која бијаше сјајно осветљена и већ од три уре заузета многобројним народом. Послије „не пола ети дешпота“, које је кор отијевао, патријарх заузме мјесто на својему пријестолу, а Књаз на једноме за њега спремином сједишту преко пута од Његове Светости, које бјеше окићено свијећем и зеленилом. Одмах за тијем отпочето је „благодарење“ и патријарх је благословио имена Султана Абдул Хамида, Књаза Црногорског Николе, Књагиње Милене, њиховога Намјесника Данила, њиховога владајућег дома и цијелога народа црногорског. Свечаност се сврши „возгласом многољетствија“ Књазу Николи, које громогласно одјекну из толикијех грама многобројно окупљеног у цркви и пред црквом народа. Књаз је за тијем с великом парадом одведен у пространу и дивну дворану патријаршије, гдје се чине велика примања. Ту је Његово Височанство представило патријарху достојанственике од своје свите, а исто је и Његова Светост њему представила чланове светога синода и присекуне црквене достојанственике. При поласку примио је Књаз с највишим побожношћу из рука патријарховијех, за успомену на ову посјету, величанствену икону св. Борђије. Још прекрстиве прије подне патријарх Јоаким пожурио се да врне Књазу посјегу у Гек-Су, гдје је пошао на једном народоудињу, у пратњи четворице највишијех достојанственика св. Синода, великога логотета и другијех достојанственика патријаршије.

Цариград, 17. Августа. Њено Височанство Књагиња Милене одговорила је на дешешу којом је Књаз јавио да је добила од Њ. В. Султана орден „Шефката“ слиједећим телеграмом: „Изволите поднијети Његовом Царском Величанству Султану увјерења моје дубоке и искрене благодарности на ласкавом одликовању којим ме је Његово Величанство извољело почастивати. Ја вам благодарим од свег срца на вашем честитању“.

Цариград, 19. Августа. Његово Височанство Књаз Црногорски присуствоваће данас церемонији селамлука и за тимем ће подијети Његовом Царском Величанству своја честитања поводом седмогодишње славе његовог ступања на пријесто. За тимем ће Његово Височанство узети опростјај од Његовога Величанства, и у вечер, по што са „Издина“ прегледа осветљење Босфора, кренуће право пут Цетиња.

Бедри-беј комесар отомански за разграничење турско-црногорско, који је сада унапређен за цуконика, полази ноћас са Књазом Црногорским на Цетиње.

Цариград, 20. Августа. Као што смо већ казали, Њ. В. Књаз Црногорски имао је синоћ поћи на Цетиње, по што је разгледао осветљење на Босфору. Али како је Његово Величанство изразило жељу да се још један пут види с Књазом прије његова поласка, то ће Његово Височанство данас поћи у палату Јилдиз, где ће га Султан примити. Око три уре по подне, Књаз ће поћи на „Издина“, на којем ће коначно кренути из Цариграда по несавиши са собом пријатне утиске од љубазнога гостопримства и удворности којом је био обасут од стране Владаоца Оттоманског.

Цариград, 22. Августа. У петак, Књаз, праћен Нушет-пашом, Мунир-бејом, ађутантом Ахмет-пашом и управитељем царскога двора Ахмет-ефендијом, учинио је пету по ливади Слаткијех Вода, где се окупило многобројни свијет. Царска музика свирала је пред кноском. Његово Височанство укрца се за тимем на парадни катк и пође Босфором до Бејкоса да гледа припреме за осветљење. За тимем се врати у кноск на објед. По обједу Књаз пође на „Издина“ да учини пету по Босфору, по што је на њему био неко вријеме, учини му се да је згодније с канка гледати осветљење, те се спусти у катк, са којег је све лијепо разгледао. Иза тога врати се са својим министрима у Гек-Од. Његов долазак би поздрављен пљуском од пламенова вјештачкијех и свирком музике војничке.

У суботу, у двије уре по подне, Његово Височанство Књаз имао је опростјајну посјету у Султана, ком је Књаз изразио сву своју признателност на ванредним почастима, којима је био обасут по његовим наредбама за вријеме свога бављења у Цариграду. У пет ура и по „Издина“ истакне на највише дрво своје црногорске заставе, Књаз се укрца и пароброд пође пут Мрамора, поздрављен су 11 топовскијех метака.

Осим тијех појединости о дочеку и пријему Његовога Височанства Књазу у Цариграду, листови су турски још и од своје стране пропратили тај догађај резонирањем које заслужује да се сазна и уважи и на нашој страни.

Међу осталијем, ми ћемо овдје навести о томе уводни чланак истога „Истерн Експреса“, који овако гласи:

„Минуле су двадесет и три године како је Књаз Никола позван да ступи у нашлество свога стрица као Господар Црне Горе. Данас он долази, први пут, у Цариград у походе Њ. В. Султана, као гост његов, са намјером узајамном, да се успоставе везе пријатељства између царскога двора и јуначке државице којом Књаз влада има већ скоро четврт вијека. За вријеме то владе, коју је Књаз започео тек је изашао из дјетињских година, он је постао велику чврстоћу карактера. Кад су га Црногорци, шлеђујући препорукама његовога стрица, прогласили за Књазу, он им је рекао: „Књаз Данило означио ме је за свога наследника, јер је знао да вас ни-

ко не љуби више него ја. Ја ћу његовим путем. Што је он љубио, то ћу и ја љубити; што је он жељео, то ћу и ја жељети. Ја ћу остварити славу будућности, коју је он предуготовио“. То нијесу биле празне ријечи. Књаз Никола одржао је своју ријеч и нема да црвени ни пред својим народом ни пред свијетом. Од како је он узео на себе тешко бреме владања, политика се око њега са свијем измијенила. Књажевина је добила са свијем други облик, и одношаји њени с Портом нијесу више онакви као што су били прије, у прошлости, који су захтјевали да се уложи сва њена енергија, који су створили њену историју и који су давали Књазу прилику да се прослави као храбар војник и освједочени патриота.

Прије поласка из своје пријестовнице, Књаз је Никола издао прокламацију, у којој овиме ријечма признаје да се измијенио ред ствари: „Вјекови јуначке борбе између Црне Горе и Царевине Турске окончали су се жељеним миром, узајамним уважањем и добрим пријатељским одношајима, што је мене, првога од Господара Црногорских, пријатно изазвало на сву посјету у Цариград. Са чувствима искреног уважања и пријатељства према Његовом Величанству, ја предузимам ови пут са топлим жељом, да ови одношаји постану још чврћи и сталнији, да Црна Гора у предузетом мирном развоју својем стане уживати плодове пријатељскога сусјетства на свијема границама својима.“ Са земљиштем мало више проширеним, које бар дозвољава Црногорцу да се храни на свом сопственом огњишту, и са сусједима чији развој Књаз Никола прати с највишом пажњом и интересом, он је могао сада доиста са свом искреношћу потражити пријатељство владаоца турског. У будућности чини се као да не ће бити ништа што би могло довести у опасност пријатељске одношаје између Књажевине и Царства Оттоманскога. Енергија Књазу Николе биће од сад одвраћена од Турске, и управљена на друго једно поље политичке стратегије, и нема сумње да ће Књаз Никола и у тој новој сфери своје радње показати своју несаваљиву чврстоћу, одршност и неустрашимост којима се и до сад одликовао у настојавању око постигнућа ствари које је ето и постигао. Ту је пред нама једна глава историје, којој ће се први лист наскоро отворити. Моменат је мудро изабран за посјету у Цариграду. Књаз Никола, са свијем природно, морао је жељети да осигура себи лично пријатељство једнога владаоца, о коме је толико слушао како је mudar и силян, и о коме се по цијелој Јевропи толико збори колико је удворац, љубазан и симпатичан, да је то већ прешло у пословицу. Политика не ће имати, тако ми држимо, много посла с овим састанком између Књазу и Њ. В. Султана, по и у политици добро је дошло свако пријатељство, а ово ново пријатељство између Турске и Црне Горе добро је већ само по себи и пружа неке могуће користе. Добра воља узајамна, докле траје, већ је сама по себи једна благодет за обе земље, а у овом случају ништа не видимо што би је могло узмутити или трајање њено прекинути. Као храбар војник и у исто доба вјесник мира, Књаз Никола нам је два пут добро дошао у пријестовници оттоманској.“

## Рат у изгледу.

Под тим насловом дошло је париски недељни лист „La Gazette diplomatique“, једно саопштење, за које вели да му је достављено с врло надлежне стране, и које и ми овдје само ради куриозитета пред наше читаоце износимо:

су набили учитеље и васпитатеље од различитијех народности, али међу овиме наставницима не бјеше ни једног Руса. Што су занемарили били родитељи Иванови, то је он сам у неколико напнадно. Један од робова његове матери био је самоук, човек врло знан и начитан, и он се добровољно подухвати, да научи младог Тургејева. Овај учитељ самоук, из народа, први је упознао младог господина са руском народном поезијом и руском књигом. Самозвани учитељ руског језика од свију рускијех еписатеља оног доба највише је волио Хераскова, pjesника из доба Екатерине Велике; за то је и била једна од први руски књига, коју је прочитао Иван Сергијевић, истог Хераскова „Россијада“, еп, у ком је Херасков описвао, како је Јован Грозни покорио град Казан. 1828 године родитељи Тургејева пресели се у Москву, а 1834 г. Иван Сергијевић ступио је у московски универзитет, али овдје није дуго остао, него је одмах друге године прешао у петроградски. Овдје је Тургејева свршио филозофски факултет са степеном кандидата. Тада му је било тек 19 година. Тургејева и ако је свршио петроградски универзитет и то са врло добрим успјехом, није био задовољан са својим знањем. Он, као и други младићи оног доба, држао је, да се у Русији може стећи само неко мало, пригубовничко зна-

„У свом потоњем сенсационом чланку, „Норд. Алг. Цтг.“ тврди да је Француска једина држава која непрестано пријети миру Јевропе. Да вријеме није озбиљно, то што тај лист тврди изгледало би врло дјетињски; у сваком случају, орган њемачкога канцелара лијепо се титра са свијетом. То ће се одмах видјети ва што.

Сјећате се да је у 1879 Јевропи грозио велики један рат. Од 1875 Бисмарко не може да подноси Русију, једину силу континенталну која је кадра да се опире његовој вољи; ето он је дражио против ње Аустрију, коју је тада потпомагала Инглеска, обећавајући јој своју оружану неутралност. Тада се Русија срећно извадила од велике једне опасности падом лорда Биконсфилда; бирачи инглески просули су на главу великога канцелара пљусак студене воде, због чега се овај одлучи да своје намјере одложи до згоднијег тренутка.

Тај тренутак чини му се као да је сад дошао. Ствари на истоку њему су већ од више година послужиле да створи оштар антагонизам између Русије и Аустрије; ваза тискана и обадравана од Бисмарка, Аустрија већ више не птеди осветљивости свога сусарника и тражи отворено да се окористи свјема добитцима које су Руси скупо платили својом крвљу присутном на полуострву баланском.

Ова политика, вјешто и дуго припремана канцеларом, већ хоће да уроди својим плодом. У Бечу већ више и не слушају никога другог н'ако Бисмарка, а овај, ма да врло нестрљиво настоји да што прије букне рат, ипак је пристао да се рат одгоди до идућег прољећа. Оружања Аустрије већ су јако напредовала: њени стратигички гвоздени путови већ су готово довршени; сувише, у Бечу у овај мах стварају ратну касу. Војска аустријска је добра, снабђена свјема потребама; њен главни штаб већ одавна прима упутства од Молткеа. Еле војници аустријски надају се да би се могли рахат мјерити са војском руском, нарочито од како је Бисмарко обећао Аустрији оружану неутралност Њемачке, што ће приморати Русију да држи 250.000 људи на граници њемачкој. Од своје стране, канцелар, обавезан да штеди цара Вилхелма који још једнако нешто мало нагиње Русима, не тражи ништа друго него да се исправи граница према Калишу. Он би оставио Аустрији да узме што год може.

Но то није све. Док с Аустријом припрема овај рат дипломатским путем, г. Бисмарко не губи времена ни иначе. Како би Италија ласно могла сметати покретима аустријскијема својим држањем и смјеровима предентовачкима, то је и она, по жељи канцелара, примљена у савез аустро-њемачки. Њен је задатак у том савезу да баца своју војску на границу сјеверо-западу, како би принудила Францеску да раздијели своје силе, у случају ако би Францеска хтјела да учествује у борби. У истом смислу и правцу труди се Бисмарко и око Шпањолске; граф Солме, заступник њемачки у Мадриду, неуморно је радио на том послу; Краљ Алфонсо XII. чини се као да би био склоњен да посласти заводљиве приједлоге тога дипломата, само кад би био сигуран да би могао у Шпањолској наћи министре који би уложили у ту вратоломну политику; али то му није сигурно. У кратко, и с те стране Бисмарко није без надања.

Што се тиче Францеске, канцелар је сматра као усамљену, у завади с Инглеском, стегнуту од Италије и Шпањолске, осуђену на почивање због својих финансија и своје колонијалне политике, коју он сам живо подупире. У таквијем приликама, он се тврдо узда да се Францеска не ће сматрати као усамљену, у завади с Инглеском, стегнуту од Италије и Шпањолске, осуђену на почивање због својих финансија и своје колонијалне политике, коју он сам живо подупире. У таквијем приликама, он се тврдо узда да се Францеска не ће

За доказ, како су ода руске школе слабо стојале, Тургејева се у својем успоменама позива на факт, кад је у Берлину слушао латинске старине код професора Цумпта, а историју грчке књижевности код Бека, да је морао код куће учити латинску и грчку граматичку, које је он знао врло слабо, ирема да је свршио петро-

смјети усудити да учини покрет у корист Русије, а ако би се усудила, он је убјеђен да би је Њемачка са својим савезницима смрвила и то ови пут за навијек.

Ето тако стојимо с великијема силама; долазимо сад на мале. И ту је већ скоро Бисмарко постигао довољан успјех. Прије свега, Србија је ушла савршено у круг аустро-њемачки; краљ Милан прима своје савјете из Беча и ставиће своју војску на расположење Аустрији. Што се тиче Румуњске, ствар још није дотле дошле. Краљ Карло, ипак, требао је да прими драгоцјене савјете за вријеме свога пута у Берлин; али његов народ нема симпатија за Аустрију. Ипак има један начин како ће се то угодити. Румуњи жеље да се увеличају проширењем свога земљишта; њима ће се понудити проширење у Бесарабији или у Бугарској; под тим условом, министри краља Карла споразумјеће се с Аустријом о питању дунавском. Ствари ће по свој прилици тако тећи; од како је Францеска напустила Румуњску у том питању, Францеска не вриједи ништа више у Букурешту, и Румуњи ће без сумње послушати савјете Њемачке, која их непрекидно обадрава да се споразумију с Аустријом.

Румуњска располаже војском од 80.000 људи, и кад та земља приступи к савезу аустро-србијанском, онда се Бисмарко нада да ће моћи под стегом држати Црногорце, Бугаре, па и саме Турке којима нешто не вјерује много. Доиста, чини се као да он не рачуна на султана који ће ипчекивати док види како ће се ствари развити. Но с те стране чини му се да ће бити довољна заједничка радња Румуњске и Србије.

Дакле дипломатско поље већ је са свијем пригубовљено и, ваља рећи, канцелар је и овом приликом показао велику вјештину. Нарочито знао је савладати све препреке у Бечу; граф Калноки, који се неко вријеме устезао, задобивен је и пристао је на једну војну коју војници аустријски тако живо жеље. Саме велике војводе, који су некад били уз Русију, сада говоре о рату с Московом као о некој ствари која је већ ту на прагу.

Бисмарку не фали н'ако једна ствар, па да му се жеље испуне, а то је: да Русија, од своје стране, захтели ратовати и да пристане на рат. Без сумње, она ће се дражити, задјеивати и тако рећи притискивати уза зид; али коме још није позната велика мудрост и увиђавност руске дипломатије? Она ће схватити бескрајну опасност једнога рата при данашњем стању Јевропе. Јер ваља се проћи обмана: кад би Русија била побјеђена, Њемачка би постала савршено свемогућа; не би било граница њеној сили, и могло би се рећи да би Јевропа за педесет година постала њемачка.

Ако се, на против, ти маневри развију, ако Русија, као што се надамо, буде знала избјесити ови рат те јој пријети, г. Бисмарко насјетће, у том случају, много грозније него што је насно г. 1879. Његова игра биће тада сувише објелодањена него да би је могао на ново започети, и Јевропа ће уживати мир који јој толико треба.“

## Политички преглед.

Нември и побуне у Аустро-Угарској о којима јављамо на овом мјесту већ од неколико недеља, не само да још нијесу прекинуте, него расту све у вишој мјери, тако да већ страх задају свијема мрљубивим круговима у тој монархији. К побунама у Хрватској, у Бечу, у Прагу, у Тријешћу и у Угарској сада су још придошли

градски универзитет са врло добрим успјехом и бројао се међу првим кандидатима.

1841 године Тургејева се повратио из Германије у Русију и најпрви дође у Москву, где му је мати у то вријеме живјела. Овдје се Тургејева упознао са Словонофилима: Акасовим, Курјејевским и Хомјаковим. У то вријеме словонофиљство било је тек у зачетку, и словонофиљске идеје ограничене су биле на врло мало коло рускијех првака. Још кад је свршио универзитет и наурио да иде у Берлин, Тургејева је јасно видио, како је то негодно отргнути се од рођеног земљишта, насилно прекинути све оно, што га је везало за ондашње руско друштво и живот друштвени. Али онај живот, онај сталеж, она средина, у којој се он родно и одрастао, којој је припадао, сталеж снажијех благороднички, који се држао на ропству сељака, — мрски су му били до одвратности и нијесу га могли задржати, но је отишао да у Јевропи тражи другачијег идеала. За то Тургејева није ни могао при овим његовим убјеђењима, при овом „запаљаштву“ да се приближи са словонофилима, који теже да пречисте руску државу од оног запаљаштва, које је онако насилно увео био цар Петар Велики, и које није одговарало руској индивидуалности, но се још тад изјаснио против тог правца словонофиљског, ирема да је из начела мрзио руску бирокра-

## ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

† ИВАН СЕРГИЈЕВИЧ ТУРГЕЈЕВ

Тургејева породица је једна од старих племињских руских породица. Сергије Николајевић Тургејева, отац Ивана Тургејева, као офицер, служио је у Јелисаветградском кирасирском пуку. Кад је овај пук пребивао у Орлу, Сергије Николајевић ожени се са Варваром Петровном Лутвиновом, с којом и имаде сина Ивана 1818 год., 28. Октобра. Са цином цуконика Сергије Николајевић изашао је у оставку из војничке службе и 1835 год. умр'о. Тада је Ивану Сергијевићу било тек не пунијех 17 година; а мати му је доживјела до дубоке старости и умрла 1850 год.

Услови, у којима се васпитао и одрастао млади Тургејева, имали су велики утицај на цио његов живот и, тако рећи, одредили су му сами правац.

Кад му је било тек 2 године, родитељи су његови предузели путовање по највишијим предјелима западне Јевропе и провели су у овом путовању цијело 3 године. Повративши се у Русију породица Тургејева за друго се настан на свом добру у Орловској губернији, миџенског среза, и по ондашњем руском обичају за младог петогодишњег Ивана Сергијевића овдје

у огромни пожари у Бечу, који велики страх задују не само својом огромношћу него још више тиме, што се често и на разнијем странама појављују и што још никако не може се да им се уђе у траг и да се докучи која је то потајна рука те ватру меће у мирне домове бечке. Прва је ватра букнула на многобројним дрварама у Росау, гдје су силна дрва — по највише имаовина аустријских богаташа — сложена; још ова није била ни угуљена, по што је прогутала вриједности од неколико милиона, а појави се опет друга на другом крају, око Нездорфа, те и ова на чини огромну штету. Иза ове дошла је трећа око јужне жељезнице, те на пошлетку, кад се опази да се ватра понављају тако из напада на разним крајевима, сваки је био у страху за себе, и ко је год кућу имао, није имао мирна санка, ако није уз њу поставио стражу, да му је чува, и штрцаљу, да буде у сваком случају при руца.

О тим пожарима пише један бечки лист овако: „Мрко црвенило покрива обзоре и пламени језици лизу по небу бечком. Тако је то било јуче (23. Августа), тако прекуче, позорје се ово понавља већ од четир дана. Народ многобројни изгледа на пјаче и ваља се у гомилама по улицама тамо и амо питајући се у чуду за узроке овим догађајима. Једни веле: судбина божја и бјеснило елемената! Други: није него је дјело безбожних и зликовачких руку. Анархисте и социјалисте преселили су се из Петрограда и Париза у Беч, па сада ту изграђују свој писар. Погорјесмо сви до коже! Опакни знакови, љута времена! Трећи опет веле: није ни једно ни друго него је свему томе крив — Тафе! Не треба ни да кажемо, да је ово уставовјерна опозиција што тако збори. Њој је за све крив министар Тафе, који хоће да буде праведан према свјема народностима у Аустрији, а не ће да потпомаже искључиво господарство Цијемаца над свјема осталима — он је тијем Цијемцима крив и што су се пожари у Бечу појавили. Занимљиво је било читати, како су против њега устали листови уставовјерни због тих пожара, те су му предсказивали, да ће га то оборити, ма да га до сад ни сам Бисмарко, њихов пријатељ, није могао оборити. До којег се степена у шљенилу свом могу узвисити неки листови бечки, то се јасно могло видјети овим првљиком!

Одмах иза овјих пожара наступили су раднички немири у Бечу, о којима један бечки лист ово пише: „Тешка времена нашла су на Беч. Нестало је мира и безбједности из наше вароши, и тек мрине, а то се дигне са свијех страна нека потмула и непријатна гроз. Јуче су јуриле пожарне штрцаљке кроз наше улице задавајући страх и ужас свјема становницима, јер има већ недеља дана како нас огромни пожари сваки дан а од непознате руке подметнути узнемирују; данас пак бјеснила је права улничка битка, и то у најпосејенијем крају вароши, и донијела је за собом жалосне пошљедице у толиким рањеницима и ашеницима. Они исти радници, који су недавно на Шотенрингу устали камењем против полиције и од којих су коловође кажњене то скоро, данас су опет покушали да се силом одупру властима, те је опет дошло до крвавога сукоба. Уврјеђени тобож због пресуде својих другова и због тога што им је полиција растјерала једну скуштину на којој су се скупили, радници изиђу у великом броју пред страже, те стану највише грајати, а за тијем потегну кршима из својих штамова. Кад је стража осјетила како крши на њу падају, она потегне голим оружјем против радника, и за пет минута остало је 60 рањенијех. Како је пак радника било врло много, то је стража послала момка да позове војску у помоћ. Војска је на то стигла, и безобзирце чинила је употребљење од свога оруж-

ја. Сукоб се догодио у околини западне жељезнице, и радицама је било на руку што је већ био мрак. Они су се расули у ројеве, те су се из заклоњених позиција бацали камењем на војнике. Војници добију заповјест да наступају и да не штеде никога на кога нађу. Сада наступи ужасан јак и кукањ рањеника, у које се мјешаше ужасна вика раздражене свјетине и војника. За пет минута било је све готово. Радници се разбежаше куд који; рањеници се склонили сами, или их другови са собом понесоме. Полиција је имала осам лакш рањеника и једнога тешког.

Како листови јављају, и како је са свијем појмљиво, ови догађаји таште јако управљајуће кругове у Бечу, а нарочито и самога цара. Кажу да је издава најстрожија наредба, да се од сада сваки и најмањи покушај каквога немира или нереди има одмах у самој клици угушити.

Догађаји у Хрватској бивају како који дан све жалоснији. Хрватска нема више свога бана, шта више, нема већ ни уставности своје. Њом управља, по својим упутствима, један царски генерал, који за своја дјела није никоме одговоран него цару своме господару. Уставни органи још постоје у земљи, али без своје главе: без уставнога и сабору земаљском одговорнога бана, те је по томе и радња њихова уочена.

Цар је коначно отпустио, на његову молбу, дојакоског бана Пејачевића, и то овим ручним писмом: „Драги грофе Пејачевићу! На вашу преко мојега угарскога министра-председника поново поднесу ми молбу, и позивом на моје рјешење од 12. Августа, којим сам вашу оставку на част бана краљевина Хрватске, Славоније и Далмације примпо, овим вас у милости коначно рјешавам од послова који су поминути у горњем мојем рјешењу, као и од краљевскога повјереништва за бившу, са Хрватском и Славонијом г. 1881 сједињену крајину.“

Исти дан изашло је и друго ручно писмо царско, којим се генерал Рамберг поставља за краљевског комесара над цијелом Хрватском и Славонијом заједно с крајином. То писмо гласи овако: „Драги бароне Рамберг! Да би се извеле оне мјере, које су ушле догађаја у Хрватској и Славонији и у бившој, с овјима краљевинама сједињеној крајини постале нужне, као и ради привременог руковођења управе и у опште владе земаљске до онога часа, када буде могуће, да се мјесто бана опет попуни, нашао сам за добро, на приједлог мога угарскога министра-председника, именовати вас за свога краљевскога повјереника за Хрватску и Славонију, као и за бившу с овим краљевинама године 1881 сједињену војну крајину. Даља упутства, која би могла бити нужна, добићете од мојега угарскога министра-председника.

Нови краљевски комесар сиваши дола у Загреб најприје је издао проглас на народ, а за тијем је одмах дао објесити познате грбове. Народ је тај дан био миран. Но у вечер и сјутра дан појаве се опет улнички немири, који су војном силом стишани. И с другјих крајева Хрватске стижу гласови о побунама сељака.

Бисмарко је у Гастијну, а његова величина привлачи к себи друго величине нижага степена. Тако је с великим подозријевањем онажено, да су у њега били на договору генерали Мантајфел и Бронсар. Кажу неки листови да их је за то дао звати к себи, да би му први казао како ствари стоје на западним границама, а други, ратни министар руски, да би га извјестио о стању ствари на источнијима границама. То истина не мора још слути-ти на рат, али свакако мора да значи нешто.

бјеше његов дар, но се он имао одликова-ти на другом пољу.

1843 године ми видимо Тургејева, гдје излази пред руску публику са приповједничком у форми епа под насловом „Парапа“. Ова је пијеса изашла под псевдонимом Т. Л. Име Тургејева тијесно је скопчано, као и другјих рускијех еписатеља оног доба, са именом чувеног руског критичара Бјелинског. О коме се у оно вријеме одазвао добро Бјелински, онај тек могао је имати успјеха на књижевном пољу оног доба. За то, желећи чути суд Бјелинског о свом дјелу, Тургејев, пошавши у своје село, сврати се Бјелинском и, не казујући своје име, остави му један примјерак пијесе.

До два мјесеца Тургејев је могао читати у „Отечественим Запискама“ критику великог критичара. Бјелински се врло добро одазвао о младом пијеснику. Тим се отпочело познанство Тургејева са Бјелинским, који је скупљао у своје коло све развијеније умове руске. Охрабрен у почетку, Тургејев је и даље писао пијесе, али се велики критичар већ не одазиваше о њима тако добро, те најзад и Тургејев коначно увиђе, да пијеса није његово поље, и шћаше се савршено оканити литературе. Али и овдје, као и у многим другим приликама, поможе случај, и велики таленат Тургејева не пропаде у каквој

Други гост у њемачкога канцелара био је — румуњски министар Браћано. Он је пошао у Гастијн иза дугијех разговора са Калнокијем у Бечу, а и у Гастијну задржао се дуго код Бисмарка. Кажу неки листови, да ће се ти састанци и договори на скоро поврати у добром споразуму и у наслоу Румуњске на савез аустро њемачки.

## Домаће вијести.

### ЦЕТИЊЕ, 3. Септембра.

— Његово Височанство Књаз пошао је синоћ с малом пратињом на Ријеку, а вечерас се вратио гатраг.

— У уторник 30. ов. м., као на имену дан рускога цара, служена је у цркви женскога института служба божја с благодарјењем, којој су присуствовале Њихове Свјетлости Књагинице Милица и Олга с књ. ађутантом г. Блажом Петровићем. Служио је том приликом свештеник Андрија Драговић.

— У четвртак стигао је на Цетиње из Дубровника г. Ђирило, заступник француске републике у Црној Гори.

— У течају прошле недеље стигли су на Цетиње ови странци: др. Фрајтаг, професор из Хале; Гамар, општински вијешник из Париза, са својом госпођом, и Мапојло Ривјер, такођер из Париза; виконт Ал. де Бурдон, из Француске. Господин др. Фрајтаг, проф. из Хале (у Њемачкој), који се специјално занима испитивањем домаћих животиња, пошао је у Цетиње на Ријеку и Подгорицу, одакле ће поћи и у остале крајеве црногорске, да проучи наше домаће животиње.

## Књижевност.

У течају прошле недеље стигле су нам на приказ ове књиге:

**Јан Швела.** Историјска приповијетка Вацлава Влечека. Пријевод с чешкога. Панчево. Наклада књижаре Браће Јовановића. 1883. Цијена 16 новч. — Ово је 66 свеска „Народне Библиотеке“ коју та књижара издаје. Жељети би било да је народ што више набаља.

**Дјела Буре Јакшића.** Књига IX. Дrame. У Биограду, у краљевској државној штампарији. 1883. Цијена динар и по. — У овој је књизи драма Бурова: „Јелена вета, кнегиња црногорска. Драма у пет дијелова“. Не знамо како издавачима иде посао око издавања овјих дјела с материјалне стране, али би била највећа срамота, ако би се још и с Буровијем дјелима морало газозати.

**Żydz i Polsee.** P. N. W. Paryż. Drukarnia polska A. Zabięzyny wdowy. 9, przy ulicy Nicolas Flamel, 9, 1883.

**Доле обрзину** г. др. Емилијано пл. Радићу! Написао Стари Саборлија. Панчево, 1884. Штампарија Браће Јовановића. — **Рјесме Андрије Palmovića.** Sabrao i sav čisti dobitak ove naklade spomenika pjesnikovu namijenio Fran Folnegović (Sa slikom pjesnikovom). Zagreb. Tiskom A. Brusino. 1883.

## Телеграми „Гласа Црногорца.“

БЕЧ, 30. Августа. — Двјестигодишња светковина новодом ослобођења Беча од Турака у г. 1683, отпочета данас у Бечу и Кракови.

ЗАГРЕБ, 30. Августа. — Сељаци између Глине и Петриње побунили се и устали против великаша.

канцеларији министарства. Уредник „Современика“ Панајев, није имао су чим потпуни свој журнал, те замоли Тургејева да му ма што напише. Полазећи 1846 године из Петрограда Тургејев остави Панајеву малу приповједничку под именом „Хоръ и Коляничъ“. О овој приповједници Бјелински је рекао, да автор њен с вријемењем може постати велики еписатељ, и Тургејев се опет поврати на књижевност. Пророштво великог критичара зби се. За овом приповјетком Тургејев је написао још неколико, којима Панајев даде у свом журналу опште име „Записки Охотника“ (ловца). Са „Запискама Охотника“ почиње у Русији слава Тургејева. У овјем је приповјеткама Тургејев први у руској књижевности, још за времена руског става сељака, изјаснио се, да се према сељаку треба човјечније понашати, јер је и он човјек, при том човјек са племенитом душом, човјек ничим не покварен, но само приљечен руским стањем према снахијама. Овом је идејом Тургејев задобило сва млада племенита срца руска и старији налазили су велико задовољство у овјем дивнијем сликама руске природе, руског човјека, које је онако вјенито Тургејев насликао у својем „Запискама Охотника“.

(Свршиће се).

ПРИЗ, 30. Августа. — Адмирао Пјер умр'о.

ЛОНДОН, 30. Августа. — Инглеска нуди Француској своје добре услуге у питању Тонкина. У Кантону Кинези западне странцима куће, али нијесу никога убили. Власти кинеске спријечиле су даљи немир.

БЕЧ, 1. Септембра. — Краљ шпанолски стигао амо. Данас је у част његову даван велики објед у царском двору. Цар је напно у здравље краља шпанолског. Краљ је на то одздравно. Доцније напије цар у здравље цара рускога, поводом славе његова имен-дана.

БЕЧ, 2. Септембра. — Званични лист војнички саопштава, како је цар наименовао краља Милана за аустријскога пуковника-имаоца пјешачке регименте бр. 97, а Књаза Бугарског Александра за аустријскога пуковника-имаоца регименте драгонске бр. 6.

## РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.

(† Вока Влајковић) пуковник поч. ађутант Његовог Величанства Краља и командант бив. добровољачког кора у цени, умр'о је послје дугог и тешког боловања прекуче по подне у својој 54 год. а јуче у 6½ сах. предан матери земљи. Сировод је био величанствен, два батаљона пјешадије, на челу им војена музика, ишли су пред сироводом који је сачињавао официрски кор и многобројан народ. Сировод је ишао од куће преко теразија, кнез-Михаиловом улицом, главном чаршијом и пред „старим здањем“ стао, гдје је учињен спомен по што је ту у близини била кућа рођења нашег јунака; одакле је отишао сировод бив. вар. капипом, господ. улицом, зелен. вијен, мип. улицом у вазнесењску цркву гдје је тијело опјевано а за тим право на гробље, гдје је по свршеној молитви спуштен уз палбу плотуна у вјечиту кућу.

Вока Влајковић родио се у Биограду 3. Марта 1831 год. Изгубио је родитеље: оца 1839, а мајку у 1845 год. Још од дјетињства Влајковић је показивао војничку наклоност, радо је слушао приче и пијесе о српском војевању против Турака и о слави српских јунака.

Још у својој четрнаестој години, пријави се Влајковић ондашњем начелнику српске војске, пуковнику Кости Раисањеву и умоли га да га овај прими у војску што му овај и учини. Године 1848 и 49 затеку Влајковића у Бачкој и Банату као добровољца под командом војводе Стева Кршићанина, гдје се јуначки борио, особито у битци 22. Марта 48 год. при одбрани варадинског моста на Србобрану. Као живом и ратоборном духу, није му се више свидјело у српској војсци, јер ту не бјеше изгледа за скорије војевање, те с тога оде 1851 год. у Букурешт, гдје га по препоруци руског конзула тадашњег главнокомандујући, генерал Лидер, прими у стријелачки батаљон, с којим наскоро за тим, оде у Русију, гдје је практички изучавао војну вјештину, коју је показао за вријеме криског рата 1854 год. гдје је он скоро у свијема мањим и већим бојевима учествовао. У првој битци постао је већ официром, а на скоро за тим и капетаном. 1855 године бранећи једну севастопољску батерију буде рањен и руски велики кнез Константин чувни за његову храброст, одликује га „крстом за храброст“. Те исте године изгуби једну ногу, и лијечно се дуго у јужној Русији а особито у Одеси; и како је оздравио, пријави се поново генералу Лидеру, који га одреди при батеријској компанији Шчеголева.

Кад се рат свршио, Влајковић се врати као капетан у отаџбину са капетанском пензијом, и отпоче у својој кући да мирно живи, обрађивајући своју дивно уређену башту.

Кад ступи на владу блаж. кнез Михаил, наименова га за тогнич. капетана. Приликом бомбардовања Биограда 1862 показао се Влајковић понова као јунак, и од тада постаде он чувен по народу. Он је тамо био и организатор својеволјачких чета које су се спремиле да сваком руском нападају одговоре. Послје тога био је командант болнице и радио је у духу и заједно са тадашњом „уједињеном омладином српском“ којој је он био један од врло вриједних чланова. Он је често путовао у Црну Гору, и тамо је био увијек радо виђен. Кнез Никола одликовао га је „Даниловим ордемом“.

За вријеме намјештинства изроде се неке неусугласице између Влајковића и тад. владе, што га и принуди да да оставку на капетанство. Од тог доба Влајковић отпоче живље по прије да ради на „ослобођењу и уједињењу српства“ и учествовао је у омладинским скупштинама. А кад је бившоу невеселим савјетима, Влајковић узео своје руке организовање својеволјачких чета за Босну. За то је имао и од српске

